

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Pradžios
taškas

Turbūt ne vienas iš mūsų siaubingai susigraužtų, jei kas nors (tarkim, koks visuomeninis autoritetas) prikištų, kad beprasmiškai leidi laiką. Arba – ne taip prasmingai, kaip priderėtų. (Nors ar galėtumėte apibūdinti, kas yra *prideramas* laiko leidimas?). Tiesą pasakius, dažnas iš mūsų to laiko turime tiek mažai, kad net galvon nešauna, prasmingas jis ar neprasmingas.

Va čia, ko gero, ir yra šuo pakastas. Juk jeigu ko nors neturi, tai ir negalvoji apie tai. (Yra maniakų, trokštančių neįmanomo, bet ne apie juos kalba). Negalvoji ir tada, jei manai, kad turi kažko tiek, kad niekada nepritrūksi. Laikas – ne išimtis.

Betgi ateina diena, kai netenki žado, suvokęs, kad šita gėrybė labai apribota. Ir nebežinai, ką daryti – ar leisti jį prasmingai, ar beprasmiškai. Nes ir prasmų beigi beprasmybių ribos susispaudžia taip, kad kartais tik kvėpteli, akis išvertęs, kad neuždustum. T. S. Eliotas savo nejaunam lyriniam herojui sakė: „Dėvėk chalata ir nesijaudink“. Dar patarė jam valgyti vyšnias. Bet lyriniam herojui vis tiek labiau rūpėjo žinoti, kodėl jis – „ne gruoblėtos vėžio žnyplės šiurkščiam laukinio sąsiaurio dugne“. (T. S. Eliot, „Alfredo Prufroko meilės daina“, vertė T. Venclova).

Beprasmiškas klausimas, nes ką gi tu į jį atsakysi?

Ir visgi ateina laikas (gal tiksliau būtų sakyti – išeina), kai nei iš šio, nei iš to užplūsta tokie *beprasmiški* klausimai. Kodėl aš ne šalta mėlynoji nykštukė kosmoso pakrašty? Kodėl žmogaus akys, kai žmogus sapnuoja, mato tai, ko nemato nemiegodamos? Kodėl negaliu skraidyti, nors esu kilęs iš paukščio ir iš vėjo, iš dulkės ir iš pūko?..

Kodėl aš vienas minioje ir kodėl, būdamas vienas, jaučiuosi esąs su visais?.. Kodėl tada, kai mane skatina išsiskirti iš kitų ir būti *kitokiu*, aš noriu būti toks kaip visi, o kai liepia būti tokiu kaip visi, jaučiuosi esąs išskirtinis?.. Kiek čia slypi paslapties, o kiek – banalybės? Tiesos ir melagystės?

Kas įrašyta kiekvienoje mūsų nervų skaiduloje, kiekvienoje ląstelėje, įpinta kiekvienoj gyslelėj? Visa tai, kas lydi žmogų tūkstančius metų ir sieja juos visus – nuo žilos senovės iki dabartinių laikų?.. Yra kažkas, kas priverstų ištiesti ranką paleolito žmogui ir Apšvietos filosofui. Šventajam ir nusidėjėliui. Kažkas giliai žmogiška ir tik žmogui būdinga.

Bet ne jo sukurta. Ne jo išrasta ar sugalvota, o tuo labiau – pagaminta. Nedauginama ir neklonuojama. Mažulytis nesuvokiamo sunkio taškas, pradžios vieta, visatos slenkstis, singuliariumas, kuriame telpa ir pradžia, ir pabaiga.

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

MĖNULIS VASAROJ SENOJ

*Mėnulis vasaroj senoj,
tarsi sėrmėgoj. Pro kaimelį
ateina vaikas ir senelis,
įžiūrimi vos sutemoj.*

*Berniukas žydinčiom akim
į kiaurą luotą išibridęs,
ir ežeras miškuos paklydęs
trumpom vasarvidžio naktim.*

*Ir deglas rankose, kuris
nušviečia dugną ir leliją,
ir vėžį, sprunkantį į gylį,
ir senį, niūrų kaip naktis.*

*Kas jungia mus? Kokia jėga
iš atminties šį vaizdą plėšia?
Tik pilnatis virš miesto šviečia.
Tarsi ištrūkusi saga.*

Aidas Marčėnas

MRF
MEDIJŲ RĖMIMO FONDAS

Medijų rėmimo fon-
das 2025 m. suteikė
18 000 Eur paremti
projektą: *DRAUGAS*
laikraščio diasporos
žiniasklaida.

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Pradžios taškas • **2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Likimo nepasirinksi. Jis renkasi tave (Eugenijus Ignatavičius, 4) • **3-as psl. Vytautas Kaziela.** Eilėraščiai • **4-as psl. Astrida Petraitytė.** Pagerbimo nusipelnęs Martyno Mažvydo pusbrolis Baltramiejus Vilentas • **5-as psl. Algis Vaškevičius.** Druskininkai Lietuvos kultūros sostinės titulą perdavė Kėdainiams • **6-as psl. Ieva Marija Mendeikaitė.** Galway filmų festivalis • **7-as psl. Stanislovas Abromavičius.** Žvilgsnis į tolimą praeitį • **8-as psl. Naujos knygos**

Kitame numeryje: Vlado Didžioko ir Roberto Keturakio prisiminimai • Rudeninių renginių šiuipinys: filmai, knygos, pristatymai

RAŠYTOJO UŽRAŠAI

Likimo nepasirinksi. Jis renkasi tave (4)

Leonas Peleckis-Kaktavičius

Pabaiga. Pradžia 2025 m. lapkričio 8 d. „Kultūroje“

Anądien pašiurpau, pamatęs vieną TV laidą: dzūkas reta pavarde, berods, Benediktas Barzdelė, buvęs disidentas, pasakojo apie savo gyvenimą. Tiek daug dabarčiai nusipelnęs žmogus gyvena visiškame skurde, tačiau nieko nekeikia ir nieko nereikalauja. Labiausiai pergyvena, kad neturi už ką motinos kapo Marcinkonyse aplankyti, nors jie ir ne taip jau toli.

Kad bent išimtis tai būtų. Gerai pažinojau dabar jau šviesios atminties literatą klaipėdietį Vladą Vyšniūną ir jo žmoną Martą, daug kentėjusius lageriuose: taip ir mirė žmonės, net medaliu neįvertinti. Kaip ir šiaulietis Jonas Galcauskas, būdamas gimnazistu iškėlęs lietuvišką trispalvę virš gimnazijos ir Sukilėlių kalnelio ir lageriuose praradęs sveikatą. Užtat kiek kiekvienas iš mūsų galėtume išvardinti buvusių aukštų sovietinių pareigūnų, Gedimino ordinu apdovanotų. Kas ir ką turėtų padaryti, kad būtų atvirkščiai?

Tai tik paliudija moralės ir patriotizmo prado mūsų valdžios viršūnėse bankrotą. Panašių pavyzdžių ir aš galėčiau pateikti ilgiausią sąrašą. Užpernai pavasarį Kalnųjų kapeliuose palaidojom mano artimą kaimynę – buvusią ryšininkę, bunkerio-partizanų ligoninės globėją, partizanę Elena Vaitkienę. Išskyrus J. Žemaičio apdovanojimą už dokumentų išgelbėjimą iš slėptuvės, jokių kitų pagerbimų nesulaukė. Įsišnekus ne kartą priminiau, kad turėtų gauti savanorės statusą ir partizanės pensiją. Abu su vyru kalėjo lageriuose, vaikai buvo priversti slapstytis, prarado sūnų. „Man visko pakanka“, – toks buvo atsakymas. Pernai Vadžgirio vieniša savo namely mirė viena svarbiausių Kėstučio apygardos ryšininkų – Trumpaitytė, „Vyšnelė“. Labai daug kentėjo žiauriai tardoma Raseinių ir Kauno KGB būstinėse, daug metų praleido lageriuose. Nieko neišdavė. Jokių apdovanojimų ar bent savanorių šaulių

o virš jų – nenusileidžianti saulė, kaip didelė gedulo žvakė. Tik čia gali visa esybe pajauti, kuo skiriasi fašizmas nuo bolševizmo; bolševikai žmones naikino keleriopai žiauriau, pasitelkdami net gamtos jėgas.

Tačiau grįžkime į šias dienas. Kažin ar normalu didžiuliame šiuolaikiniame prekybos centre išgirsti parduotuvės prisipažinimą, jog jai toks delikatesas kaip žuvis neįperkamas ir net kad ji alkana. Dirba žmonės po 12–14 valandų už ubagišką minimumą ir neturi kam pasiguosti, nes Darbo inspekcija jau daug kartų įrodė, kad „skundai nepasivirtina“.

Kaip Jums atrodo, kodėl rašytojų kūryboje taip mažai dabarties?

Niekada nebuvau komunizmo šalininku, bet ir nesizavėjau kapitalizmu. Pas mus daroma viskas lyg tyčia, kad kuo daugiau jaunų žmonių išvyktų į Vakarų. Anot Seimo nario Egidijaus Vareikio, kad „vykdytų pasaulio ekspansiją“. Profsajungų ar ūkininkų kooperatyvų – nė kvapo. Dominuoja nuožmus, monopolinis kapitalizmas. Kaip pasakytų Leninas, o gal Marksas, – šlykščiausia kapitalizmo forma.

Dabartį suvokti ir vertinti yra pats sunkiausias menas. Ji pernelyg arti. Tai – žiūrėjimas į kalną, kurio viršūnė pasinėrusi debesynuose arba išsklidusi lygiame horizonte. Tarp žmonių vyksta spartus svetimėjimo procesas, skaldymasis į sluoksnius su ryškiai perbraukta socialine linija. Gal pasaulis – gyvenimo upė – tik ir gali išsilaikyti, judėti stumiamas prieštarų sluoksnių? Juk apgaulė ir melas gimdo sąžiningumą ir dorą, žiaurumas – švelnumą ir t. t. Tik apmaudu, kad žmonės jau nenori bendrauti, atsiverti, nutrūko tradiciniai giminytės, šeimų ryšiai, o kaimynas nebepažįsta kaimyno, gyvenančio toj pačioj laiptinėj. Izoliuodamiesi vieni nuo kitų, bendraudami tik per televiziją ir internet, žmonės, patys to nejausdami, dvasiškai skurstą, negauna gyvų impulsų, kurie skatintų vystytis, uždegtų norą tobulėti, o ir paprasčiausiai – gyventi. Gal todėl daugelis jaunų rašytojų ir neria į abstrakcijas, besiužetinių ir nieko nepasakantį postmodernizmą. Nesigilinti į save, į žmogaus esmę, gyvenimo paskirtį, artimo kančią, tikėjimą ir mirtį, kuo toliau nuo skausmo ir nevilties, kuo daugiau kūno malonumų, svaiginimosi, nusigręžimo nuo realybės... Užtenka – prisikentėjo mūsų tėvai ir seneliai, ir ką jie už tai gavo? Jei literatūra kažkada buvo tautos dvasinis ramstis, net kertinis akmuo, tvorelė tarp savi-tam, išsiskiriančiam iš kitų kraštų augalui-tautai, dabar šios reikmės nebeliko. O kas liko? Kuo mažiau minėti tautos istoriją, nepabrėžti nacionalinio savitumo, kalbos ar meno ypatumų, nesididžiuoti praeitimi ir tautos didvyriais, talentais. Tokia, matyt, Europos Sąjungos kosmopolitizmo nuostata – visi lygūs ir vienodi. Kai nelieta tautos kultūros kūrimo tikslo, lenktyniavimo, apibrėžtų prasmingos veiklos linijų, tuo pačiu atkrinta ir prasmė gilintis į dabarties mažos valstybės ar tautos žmonių problemas. Jas nulems galingosios imperijos bei sąjungos. Gyvenimas be krantų. Hedonizmo, tautų maišymosi, pinigų ir turto siekio skatinimas... Tik tai padės gerai gyventi šiandien ir čia? O kas pasirūpins rytojumi? Kiti?

Eugenijus Ignatavičius su Vadžgirio bibliotekininke, literate Izabele Lukošiene

Ar ryšys su Raseinių kraštu, kurio tiek daug Jūsų kūryboje, nenutrūkęs? Kaip Jūsų gimtąsias vietas ir pirmiausia, žinoma, žmones pakeitė naujieji laikai?

Raseiniai, jo kalvos ir lygumos su nuėjusių ir esančių žmonių gyvenimais buvo ir liks mano namais šiame pasaulyje. Net prašvilpant greitkelio pro šalį negaliu visa širdim neatsigręžti į dunksančius ant kalno gimnazijos ir buvusius saugumo, kalėjimo rūmus, nykias Stonų plynias, kur kažkada ganėsi miestėlenų karvės. Kažkur tebeteka už krištola skaidresni Šlynos ir intakėlio Toleišės pavasarių vandenys. Tebeplauška sietuvose kuojos ir raudės, saulėlydžių nuplieksti tebežiburiuoja graudūs pirkių langai.

Tačiau visa tai jau grimztanti amžinybėn praeitis. Kiekvienam iš jų, lydėjusiam mane į gyvenimą, norėčiau paduoti ranką. Deja, tik užsukęs į Paupio, Kalnųjų ar Vadžgirio kapines galiu perskaityti jų vardus, pasišnekėti mintyse, išgirsti jų balsus, dainas ir juoką.

Dabartinis ryšys su raseiniečiais kaip ir nutrūkęs. Jis tik išorinis, oficialus – per literatūros vakarus, jubiliejus. O ir susitikinėti su rašytojais dabar ne mada. Didžiausia šventė – sutikti vieną kitą vaikystės dienų bičiulį, ano gyvenimo liudytoją, būna tik Vėlinių, Parcinkulės ar Atsimainymo atlaidų metu. Rodos, niekas ir nepasikeitė – žaliuoja kapinės tie patys klevai, ąžuolai... Tik mes jau nebe tie.

O ir kalneliai nebe tie. Gimtasis Užraguvis, Pailynys labiau panašus į apleistas musulmonų kapines. Nepriklausomybės išvakarėse kolchozų ir sovchozų sistema išginė į miestus visus gabesnius ir apsukresnius. Gyventojų dauguma – ateiviai iš kitų vietų arba sugrūsti į miestelius iš aplinkinių kaimų, iš melioracijos nušluotų sodybų. Tikrų ūkininkų, valdančių po šimtą ir daugiau hektarų, vos keletas. Kaimo neliks, kaip ir visoj Lietuvoj.

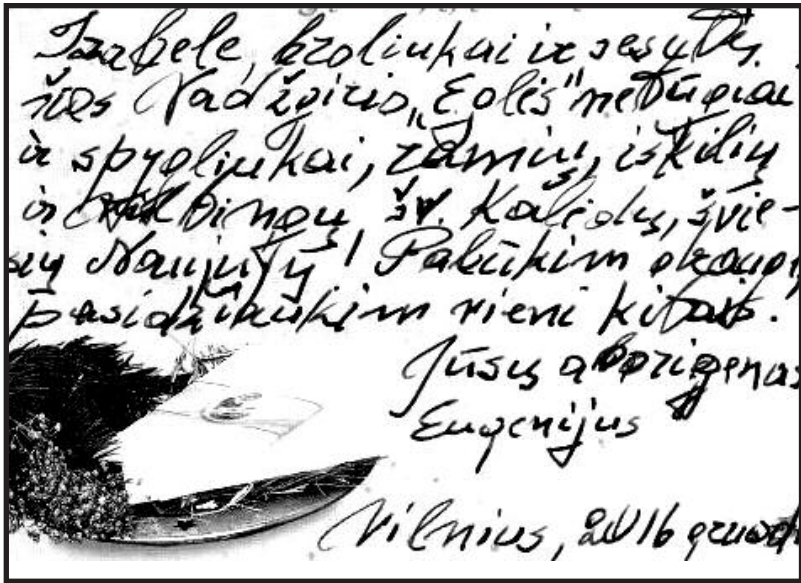
Ar aplinka, kurioje praleidžiate daugiausia laiko, padeda kaip kūrėjui?

Aplinka kūrybai gali būti gniuždanti ir skatinanti. Ją dažnai diktuoja išorinės aplinkybės. O kai tampa nepakenčiama, mėginame susikurti patys.

Miesto gyvenimas niekada manęs neviliojo. Labai nenorėjau likti Vilniuje. Bet su tokia specialybe, ką beveiksi. Miestas buvo ir liko svetimas. Šiek tiek žavi išorinis jo kiautas, žmonių judėjimas, technikos dinamika.

Visą laiką maniau, kad, įsikūrus kaime, bus galima gerai padirbėti su plunksna. Vis tos iliuzijos susikurti dingusius namus. Įsikūriau jau antroje sodyboje – puikioje vietovėje, Ažušiliuose, netoli Videniškių, tačiau visas mano vasaras nusinešė remonto, restauracijos darbai, obliavimai, kalimai, mūrijimai. Ir beveik nė valandos – už rašomojo stalo.

Nukelta į 8 psl.

E. Ignatavičiaus autografas Izabelei Lukošienei

pagarbos ženkle per laidotuves...

Ką daryti? Tikėti netikėjimu, kaip tikėjome, jog žlugs bolševizmas. Jei pabus tiesos jausmas jaunojoje kartoje, jei susibūrę gerai papurtys valstybės obelį, ant kurios žiedų tūno šūsny susitarėjusių oligarchų drugių, apgulusių lipniais klanų voratinkliais, jei įstengs suplėšyti jų tinkles, Lietuva gaivaliosis iš naujo. O jei ne, bus taip, kaip Dievas duos...

Turbūt panašių patirčių teko pajusti ir rengiant spaudai tremtinių atsiminimų knygą?

Parengti tokią knygą paskatino ir įkvėpė 1989 metų ekspedicija anapus speigračio, prie Laptevų jūros. Vykome į 1941 metų tremties vietas statyti paminklus. Dar kartą atsivėrė akys, iš arti išvydau, kokia tragedija ištiko mūsų tautą. Pamačiau didvyrius iš arti. Tuos, kurie atpažįstami ne iš ordinų ant krūtinės, o iš akių gelmės skaidraus švytėjimo. Patyriau daug nuoširdžios tiesos ir tikrumo, susipažinęs ne tik su ten buvusiais, bet ir gimusiais. Kvapą gniaužiančios istorijos, žmonių-kankinių likimai, mirtys ledinėse jurtose, per sniego pūgas paklydę ir užpustyti amžiams lietuviai. Kaip sudužusios valtelės – vaikų atviri grabeliai, išplauti ant Lenos krantų,

VYTAUTAS KAZIELA

EILĖRAŠČIAI

*
atrodo karščiuoju
ir vėl nesulaukėm žiemos
priglustų kaip tvarstis
dabar tik bebaigianti plyšti
paklodė
pabarstė iš saujos
kelių pakraščiuos
per vidurį juoda
neduoda užmigti
gulėk ir žiūrėk į lubas
jau seniai pražiūrėtom akim
ne žvaigždės
ten viny s rūdija
kažkas pasitraukia
kažkas nesugrįš
kažkas pasiliks
tarsi vieškelio žvyras

*
vėjas ir smėlis
ištrina pėdsakus
užpusto išgulėtą duobę
smėlynuos
arba atminty
dykuma
kurioje nėra manęs
kur iš giliai
prasimuša žolės kuokštai
lyg būčiau vaiduoklis
lietui
šventinant
mano namus
akmeniui sprogstant

Motinos žemė
1
reikia gyventi kažkaip
ryte keltis iš lovos
ir eiti
tavo daržely
gėlių stagarai
ir išbyrėjusios sėklos
šitos gėlės vienmetės
gražiau nei kitos
žydėjusios
Viešpatie
sulaikyk tą ranką
mirtį besėjančią

2
tai žingsniai
tos kuri neateis
aidi per naktį
ir mano vieatvę
septyni šviesmečiai
iki tavęs
ir keturios dienos
gūžiuosi į kamuoliuką
į pozą
kaip motinos įsčiose
jaučiuosi nereikalingas
sušalęs ir vienas

efoto.lt nuotr.

3
žinai mama
dabar aš labiau
ir labiau
įsisupu į našlaitystę
kiti sako
to nepajutę
vienintelis aš
(gal todėl kad pirmagimis?)
kelyje
be kraštinių
ir vidurinės linijos
lekiančiame automobilyje
į niekur
tik tamsa
stato tarp mūsų
sienas

*
gali tai vadinti jūra
nes tuštuma yra baugi
juoda ir žudanti
jos negali aprėpti
ir įsivaizduoti
negali įsileisti
pakrantės smėlyje
plėšrūs banginio
griaučiai
pakrantės smėlis
išbyrėję smėlio laikrodžiai
laikas priklauso ne mums

*
negalvok apie dulkes
ir apie tai
į ką mes virstame
laivas vaiduoklis išplauks
pilnas tamsos
jo triumuose
šnypščia gyvatės
ir loja trigalviai šunys
negalvok sakau negalvok
išjunk vaizduotę
ir nusižeminęs
gulkis ant dugno

*
žiūri tiesiai
man į akis
bet tavo žvilgsnyje
nėra manęs
už mano nugaros
prasidėjęs ledynmetis
todėl ir spindi
kaip stiklas
mano jūra pikta
neprijaukinta
netgi tu
jos neperbristum
pavirtęs slibinu
iš nelietuviškos pasakos
jos neišgertum
žvaigždės užgeso
ir mirė kažkas manyje
amžinas vėjas
ir tylinti fleita prie lūpų
grįžo tik kūnai
balta jų šviesa
švietė pro pilką
vidurnakčio liūtį

*
lauki kažko
kas turbūt niekada neateis
tavo šalantys pirštai
nuvalo šešėlį nuo stiklo
neprisimena niekas
tikriausiai
ne taip gyvenai
ar ne taip sudėliojai
suplėšytą laišką
siuntimą į mirtį

*
kai prasiveria durys
į vidų įsliuogia šviesa
nuoga kruvina
ir be tikslo išbūti
man reikia tavęs
nežinai kaip man reikia tavęs
namai kuriuose gyvenu
sako baigia sugriūti

*
paukščiai paliko
šiaurės miškus
paukščiai seniai
nebegieda
mūsų gyvenimas
čia nuobodus
ilgas ruduo
nesibaigiantys lietūs
kelkis ir eik
tolumoj
tik išplautas dangus
tik vienišas
nesamo paukščio
šešėlis
kelkis ir eik
nes gyvenimas
tau nežvarbus
dievas juk visad
užbaigia
ką buvo pradėjęs

*
nuodėmių
vis dar yra
bet pasibaigia
bausmės
erelis
nelesa kepenų
jis suka ratus
bet tolsta

*
grąžink man
mano sapnus
vakare
kniūbsčias krintu
kaip į duobę
ryte
prisikeliu
žvyro pilnom akim
tylos
perplėštais šonais

*
numirti taip
kad vėl ramus
galėtumei prieš Dievą stoti
paleidai jaunus
ir gražius
dabar regi kuprotus
kas bus paskui
ne taip svarbu
regi nurimus jūra
paleido plaukt
kitus ne mus
mes tik nuščiuvę žiūrim

Renginio nuotrauka iš VU Smuglevičiaus salės.

Nuotrauka iš FB

Karaliaučiaus žemėlapis su pažymėta B. Viento darbo vieta

Apie Martyno Mažvydo pusbrolių Baltramiejų Vilentą

Astrida Petraitytė

„Pirmoji lietuviška knyga – Martyno Mažvydo Katekizmas“, – turbūt išpyškins kone kiekvienas iš mokyklos suolo atsineštas žinią. Kai kurie dar pasakys: 1547-ieji metai, Prūsų Lietuva – lietuvių dominuojama liuteroniškosios Prūsijos dalis.

Bet ne tiek daug bus girdėjusių apie Mažvydo pusbrolių Baltramiejų Vilentą – minėtiną ne dėl šio giminytės ryšio, bet dėl reikšmingų *išeivio* iš LDK lietuviškosios raštijos darbų. Šiemet ypatinga proga pagerbti ir pastudijuoti Baltramiejų Vilentą (apie 1525–1587 m. Karaliaučiuje) – nors gimimo data apytikrė, bet į ją tenka orientuotis, tad – 500 metų jubiliejus!

Regis, nebūta visuotinio, viešo minėjimo, bet štai Vilniaus universiteto Baltistikos katedra (Filologijos fakulteto padalinys) sukvietė gražioje universiteto bibliotekos Smuglevičiaus salėn ne tik baltistus, bet ir visus besidomincius mūsų raštijos paveldu.

Jau renginio kvietime įvardinti svarbiausieji Viento darbai: „Šis dažnai nepastebėtas kunigas ir religinių tekstų vertėjas Karaliaučiuje išleido M. Mažvydo giesmynus (1566, 1570), išvertė „Enchiridioną“ (1572; 1579) bei pirmąją lietuvišką Biblijos ištrauką rinktinę „Evangelijos bei epistolos“ (1579).“

Renginį vedusi Baltistikos katedros atstovė dr. Ernesta Kazakėnaitė pirmiausia paaiškino neįprasto renginio laiko – 15.25 – prasmę: „25“ simboliškai pažymi šiais metais minimą jubiliejų. Ji pristatė svarbiausias jubilato gyvenimo ir veiklos datas, jas regėjome ekrane. Kazakėnaitė pažymėjo, kad apie Viento gyvenimą žinoma nedaug. Bet išgirdome – greita veikalų pavadinimų (juos aptarė pranešėjai) – Vientą turėjus „daug“ vaikų su pirmąja (matyt, anksti mirusia) ir antrąja žmonomis.

Pagrindinius pranešimus perskaitė svečiai iš Lietuvių kalbos instituto – habil. dr. Ona Aleknavičienė ir dr. Mindaugas Šinkūnas.

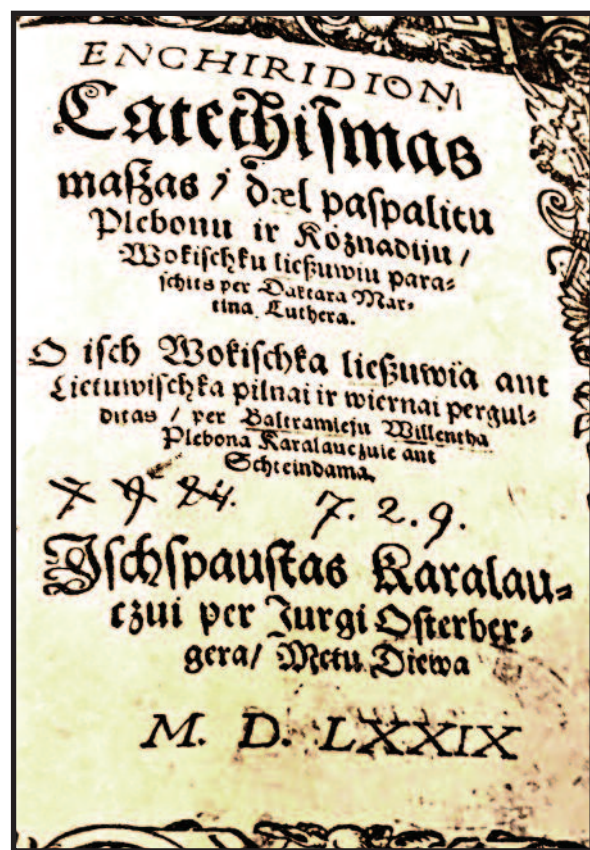
Aleknavičienė pristatė kaip pagrindinė Baltramiejaus Viento tyrėja ir žinovė. Nors pranešimo įvardijimu – „Ką byloja Viento laišakai“ – tarsi žadėtas tik siauras tyrimo aspektas, bet mokslininkė prasmingai apžvelgė istorinį kontekstą, primindama kitą šiemet pažymėtiną 500 metų jubiliejų – 1525-aisiais susikūrė Prūsijos kunigaikštystė. Taigi tais metais Vokiečių ordino Didysis magistras Albrechtas

Brandenburgietis, Martyno Liuterio paragintas, ne tik su pasaulietinio ordino užimtasias valdas (kaip žinome, baltų genčių gyventas), bet ir priėmė Reformaciją, taip Prūsija tapo pirmąja pasaulyje liuteroniška valstybe.

Ekране regėjome ir Krokuvos sutartį – Prūsijos kunigaikštystės valdovas kunigaikštis Albrechtas prisiekė vasalinę priklausomybę Lenkijai, jos karaliui Žygimantui Senajam, beje, savo dėdei (matyt taip suktasi iš padėties, kai naujosios valstybės nepripažino Romos popiežius), ir „Prūsų priesaiką“ vaizduojantį Jano Mateikos paveikslą (XIX a.), ir tuometės Prūsijos žemėlapius.

Kunigaikštis Albrechtas dėmesingai atliepė Reformacijos priesakams: Dievo žodis turi būti skelbiamas gimtąja kalba. 1544 m. kunigaikštis įsteigė Karaliaučiaus universitetą – Albertiną, be to, nepaigilėjo finansinės paramos vietinių tautų atstovams. Paskyręs šešetą stipendijų lietuviams, jis kvietė į jas pretenduoti ne tik Prūsijos jaunuolius – taip iš *Didžiosios* Lietuvos atkeliavo LDK bajorų sūnūs Martynas Mažvydas ir Baltramiejus Vilentas. Jiedu vienais metais – 1546-aisiais – įsimatrickuliuavo į universitetą. Mažvydas jau antrais studijų metais parengė mums taip reikšmingą leidinį – *Katekizmą*, o baigęs universitetą buvo paskirtas kunigauti į Ragainę.

Tuo tarpu Vilentas, kaip pažymėjo pranešėja, iš Karaliaučiaus nebesitraukė, jis po studijų kunigavo Prūsijos sostinės pakraščio Steindamm šv. Mikalojaus bažnyčioje (kuria „dalijosi“ su lenkais), laikė pamaldas lietuvių kalba. Enciklopedijose pažymima: kunigavo nuo 1550-ųjų metų. Bet šios datos patikslinimui Aleknavičienė ir pasitelkė Viento laiškus: štai viename 1572-ųjų laiške jis guodžiasi per devyniolika metų atlaikęs sunkią našta, taigi, darytina išvada: kunigauti pradėjo 1553 m. Be to, pasak pranešėjos, Viento laišakai, rašyti po kunigaikščio Albrechtą Brandenburgiečio mirties (1568 m.) jo įpėdinams – štai Albrechtui Frydrichui – pasiguodžiant, kad ir pats negali atsilyginti už spausdinimo darbus, liudija paramos lietuviškajai raštijai atoslūgį. Vis dėlto Viento nemažai pasidarbuota, ne visi raštai, matyt, išlikę. Kaip minėta, po Mažvydo mirties Vilentas išleido dvi jo giesmyno dalis, pridėdamas ir savų giesmių (savo pavardės neįrašė, tad leidiniai liko įvardinti Mažvydo giesmynais). Jis išvertė Liuterio katekizmą – „Enchiridioną“ („parankinė knyga“ kunigams). Viento „Evangelijos ir epistolos“ (1579) – pirmoji lietuviška Biblijos skaitinių knyga. Kiek vė-

Liuterio katekizmas – „Enchiridionas“

liau Bretkūnas į savo „Postilę“ (1591) įdėjo nemažai Viento verstų skaitinių, jo darbais rėmėsi versdamas Bibliją (neišleista). Ir kiti vėlesni autoriai naudojo Viento įdirbiu. O savo misiją Vilentas nusakęs: kad stiprėtų liuteronų bažnyčia ir lietuvių kalba.

Ekране regėjome senuosiuose dokumentuose įrašytą Viento pavardę, jo paties parašą. Aleknavičienė priminė, kad žinių apie Vientą reikia ieškoti Berlyno Slaptajame Prūsijos archyve; žinoma, daug dokumentų suskaitmeninta.

Mindaugas Šinkūnas savo pranešime „Baltramiejaus Viento darbai“, žinoma, aptarė jau įvardintuosius leidinius, bet atskleidė naujų vertingų detalių. Pažymėta, kad po Mažvydo mirties jo rankraščius paveldėjo Vilentas (kaip žinome, neužmetė jų, rūpinosi išleidimu). Pranešėjas nurodė Viento „ūkiškumą“ – spausdinamame leidinyje nepaliekama tuščio ploto, net po vidury puslapio įrašyto „Finis“ įterpiama kokia maldelė.

Nukelta į 8 psl.

Pranešimą skaito Ona Aleknavičienė

Pranešimą skaito Mindaugas Šinkūnas.

A. Petraitytės nuotraukos

Kultūros sostinės metai Druskininkuose užbaigti įspūdingu reginiu.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Druskininkai Lietuvos kultūros sostinės titulą perdavė Kėdainiams

Algis Vaškevičius

Visus šiuos metus Lietuvos kultūros sostinė buvę Druskininkai neseniai atsisveikino su šiuo titulu ir estafetę perdavė Kėdainių miestui, kuris Lietuvos kultūros sostine bus 2026 metais. Per visus šiuos metus Druskininkuose vyko daug įspūdingų renginių, itin įsimintini buvo ir du baigiamieji renginiai, sulaukę daugybės susidomėjusių žiūrovų.

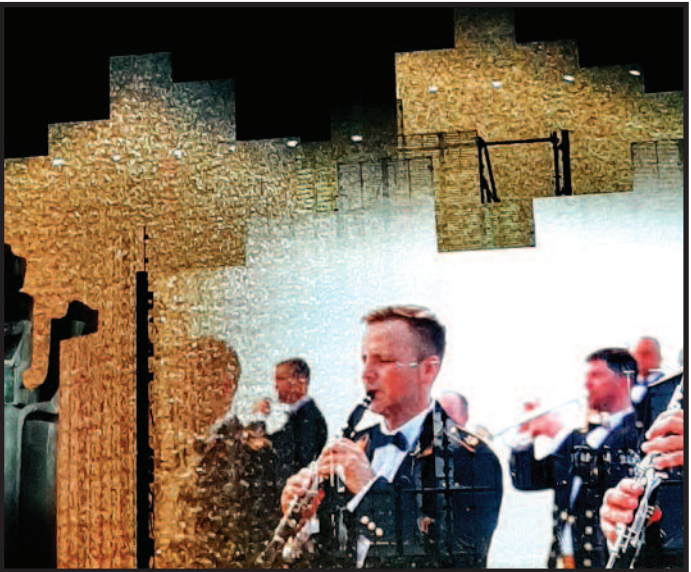
Lapkričiui įpusėjus surengtas žinomo menininko, Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenusio Jono Meko kūrybos vakaras. Jis buvo netradicinis – žiūrovai išvydo vieną iš jo filmų, kurį gyvai įgarsino muzikantai iš Lietuvos ir Amerikos.

Daugiau kaip valandos trukmės menininko filmas pasakojo apie jo šeimą, jame buvo daug įdomių archyvinių kadru, kuriuose buvo galima pamatyti ir J. Meko draugus, bičiulius, taip pat jo žmoną ir vaikus. Menininko sūnus Sebastianas buvo pažadėjęs atvykti į Lietuvą ir dalyvauti šiame renginyje, bet dėl šeimyninių aplinkybių atvykti negalėjo ir atsiuntė video sveikinimą, kuriame gražia lietuvių kalba pristatė ir patį filmą, ir jį įgarsinusius muzikantus.

Filmą įgarsino Jono Meko bendražygiai, talentingi kūrėjai Amerikoje gyvenantis Dalius Naujokaitis, taip pat Jonathon Haffner ir iš Druskininkų kilęs Adas Gecevičius. D. Naujokaitis pradėjo savo muzikinę veiklą Lietuvoje 1980 metais ir koncertuodavo su įvairiais Lietuvos muzikantais. Pastaruosius 27-erius metus Dalius gyvena New Yorke, kur 1995 metais ir susipažino su Jonu Meku. D. Naujokaičio sukurta perkusinė muziką J. Mekas panaudojo net trims savo filmams.

Su Jonu Meku ir Jonathon Haffner jis grojo grupėse „Free Music on the Second Street“ ir „Now We Are Here“. Jonas Mekas pastarojoje grupėje skaitė ir dainavo savo poeziją ir netgi pats pasiūlė grupės pavadinimą. Adas Gecevičius – būgnininkas, muzikos prodiuseris iš kolektyvų „Sheep Got Wax“ bei „Vilnius Energy“. Su šiais kolektyvais Adas yra grojęs ne viename muzikos festivalyje užsienyje nuo Ispanijos, Pietų Korėjos ir Taivano. Jis yra gavęs ne vieną apdovanojimą tiek su kolektyvais, tiek ir „Auksinį scenos kryžių“ už geriausią 2016 metų šokio spektaklio muzikos sukūrimą bei gyvą atlikimą.

Jonathon Haffner jau daugiau kaip 20 metų gyvena ir kuria New Yorke. Šiuo metu groja ir įrašinėja naujus albumus su žinomais muzikantais, saksofonininkas yra ne kartą dalyvavęs įvairiuose džiaz festivaliuose. Ši bendras ir originalus muzikinis projektas puikiai išpynė į bendrą Druskininkų renginių puokštę ir paliko gausiai publikai pačius ge-

Jono Meko filmą gyvai įgarsino Lietuvos ir Amerikos muzikantai

riausius įspūdžius.

Tą patį vakarą buvo surengtas „Druskininkai – Lietuvos kultūros sostinė 2025. Čiurlionio paliešti“ uždarymo renginys prie skulptoriaus Vlado Vildžiūno sukurto Mikalojaus Konstantino Čiurlionio paminklo. Šis paminklas buvo atidengtas lygiai prieš 50 metų, kai buvo minimos 100-osios M. K. Čiurlionio gimimo metinės. Dabar aikštė šalia paminklo pirmą kartą per tą laiką buvo atnaujinta, išklota naujomis trinkelėmis.

Atrodė, kad pats Čiurlionis tą vakarą čia buvo ne skulptūroje, bet ore. Renginys netikėtai sujungė ir mūsų klasiko muziką, ir šiuolaikinį skambesį, į vieną visumą pynėsi skirtingos meno formos, apėmusios ir tikrovę ir vaizduotę, Lietuvą ir visą pasaulį. Buvo išties labai gražu, įspūdinga, ir beveik valandą nepamirštama reginį stebėję žiūrovai palydėjo jį ilgais plovimais bei susizavėjimo šūksniais.

Muzikinėje kompozicijoje gausiai susirinkusi publika bei garbūs svečiai išgirdo taip pat šiuolaikines M. K. Čiurlionio kūrinių interpretacijas ir improvizacijas. Tai buvo kūrinys, kurio fragmentai jau buvo pristatyti šių metų liepą Japonijoje surengtos pasaulinės parodos „EXPO‘ 2025 Osaka“ lankytojams Na-

cionalinės Lietuvos dienos proga. Lietuvoje jis skambėjo pirmą kartą.

Įspūdingoje ir M. K. Čiurlionio paminklą apgaubusioje scenoje kūrinius gyvai atliko garsūs Lietuvos muzikai – saksofonininkas Petras Vyšniauskas, pianistas Petras Geniušas, kanklininkė Aistė Bružaitė, violončelininkas Justas Kulikauskas, perkusininkas Arkadijus Gotesmanas bei multinstrumentalistas Saulius Petreikis. Renginyje taip pat pasirodė iš anksto skirtingose Lietuvos vietose nufilmuoti Karolina Juodelytė (vargonai), Toru Takao (kariljonas, Japonija), Šv. Kristoforo kamerinis orkestras bei Lietuvos kariuomenės orkestras.

Renginio režisieriaus, „Auksinio scenos kryžiaus“ laureato Daliaus Abario sumanymas buvo toks, kad viso renginio centre ir buvo minėtas paminklas M. K. Čiurlioniui, publika išgirdo ir prasmingus rašytojo Mindaugo Nastaravičiaus sukurtus tekstus, kuriuos tarsi skaitė pats dailininkas ir kompozitorius.

Kartu buvo surengta ir oficiali Druskininkų – Lietuvos kultūros sostinės uždarymo ceremonija. Druskininkų savivaldybės meras Ričardas Malinauskas pasidžiaugė po penkiasdešimties metų sutvarkytu ir atnaujintu M. K. Čiurlionio skveru, kuriame ir buvo surengtos Kultūros sostinės uždarymo iškilmės. Pasak mero, per šiuos metus Druskininkuose buvo suorganizuota apie trys šimtai įvairių renginių, juose dalyvavo apie keturi tūkstančiai atlikėjų, o renginiuose apsilankė per pusę milijono žiūrovų. Metų atidarymo renginys „Didysis Čiurlis“ pateko ir į pasaulio geriausių renginių penketuką.

Druskininkus sveikino ir Lietuvos Seimo pirmininkas Juozas Olekas. „Šiandien viešėjau Panevėžyje, Stasio Eidrigėvičiaus muziejuje, ten mačiau ženklėlį, kaip kultūra ant kanalo krašto stumiama į vandenį. Nepavyks, niekam nepavyks nustumti Lietuvos kultūros, kol mes remiamės į tokias šaknis, kaip M. K. Čiurlionis, Justinas Marcinkevičius, kuriam neseniai Druskininkuose atidengtas paminklas. Mes turime tvirtybės. Mačiau čia ir kariuomenės vadą, ir jaunimą – tvirtą tautą. Ji gins mūsų valstybę, kuri remiasi į Lietuvos kultūrą“, – sakė Seimo pirmininkas.

Jis teigė suprantantis Kėdainių mero rūpestį, kad nebus lengva dar aukščiau pakelti tą kartelę, kuri buvo iškelta Druskininkuose. Kartu jis priminė, kad Kėdainiai yra kunigaikščių Radvilų, kultūros mecenatų miestas ir sakė tikintis, jog ir kėdainiečiai sugebės deramai nešti Lietuvos kultūros sostinės vėliavą.

Meras R. Malinauskas perdavė Kėdainių merui Valentinui Tamuliui simbolinį Lietuvos kultūros sostinės „Gintaro medį“ bei padovanojo pušelę. „Tie, kas domėjosi Čiurlionio gyvenimu, skaitė, matė ir girdėjo, kokią didelę įtaką jo gyvenimui, jo kūrybai turėjo Dzūkija, mūsų gamta, paprasta dzūkiška pušelė. Vykdamas į kiekvieną kelionę, Čiurlionis nusiskindavo ir išsiveždavo dzūkiškos pušelės šakelę. Ji jam primindavo namus. Visų druskininkiečių vardu perduodu Kėdainiams dzūkišką pušelę. Linkiu, kad ji primintų ir Druskininkus, ir Čiurlionį“, – sakė meras.

Anot Kėdainių mero V. Tamulio, „Kėdainiai seniai yra nusipelnę Kultūros sostinės vardo. Ir kitais metais kviečiu visus čia susirinkusiuosius aplankyti Kėdainius. Mes tikrai aukštai nešime kultūros vėliavą ir nepadarysime gėdos Druskininkams. Stengsime tą kartelę išlaikyti aukštame lygyje, esame gerai pasiruošę, gerai nusiteikę, drąsiai žiūrime į ateitį. Nepykite, kad šventė pas mus bus ĮSPŪDIDINGA!“, – tokį naują netikėtą žodį paminėjo V. Tamulis.

Galway filmų festivalio mugė

Galway filmų festivalis

Ieva Marija Mendeikaitė

Vienas pačių svarbiausių airiškojo kino renginių, kurių kiekvienais metais laukia didžiausi šalies ir užsienio kinomanai – Galway filmų festivalis (*Galway Film Fleadh*), tarptautinių filmų festivalis Galway mieste, Airijoje, organizuojamas kiekvieną liepos mėnesį.

Šio festivalio pradžia – 1989 metai, nors iš pradžių šis festivalis tebuvo bendro Galway miesto meno festivalio dalis, kiek vėliau išaugusi kaip atskira, į tarptautinius ir airiškus filmus centruota šaka. Šis festivalis tapo toks populiarus ir visuotinai pripažintas, jog šiandien laikomas vienu iš lyderiaujančių filmų festivalių Airijos kino industrijoje.

Galway filmų festivalis vyksta liepos 8–13 d., o jo programą sudaro įvairios tematikos filmai – nuo airiškosios dokumentikos iki pasaulinio kino.

2025 m. liepos mėnesį vykusio festivalio metu į jo programą buvo įtrauktas net 31 filmas iš pasaulinio kino premjerų repertuaro kartu su 11 tarptautinių bei europietiškojo filmų ir net 46 airiško kino filmų premjeromis. Viso festivalio programoje parodyti filmai net iš 44 skirtingų šalių, akcentuojant naujai kurti pradėjusių režisierių darbus (net 40 rodytų filmų – debiutiniai naujai kylančių režisierių darbai).

Kita festivalio programos dalis stengėsi atskleisti ir nagrinėti skirtingų kartų besiskiriančių požiūrių klausimą, jauno žmogaus virsmą suaugusiu, architektūrą bei muziką. Viena iš festivalio programų orientuota būtent į jaunuosius filmų kūrėjus ir jų

auditorijas, organizuotos ne vienos dirbtuvės, iš ankstinės filmų premjeros bei edukacinio pobūdžio diskusijos, bandant išspręsti arba bent jau aptarti esmines šių dienų problemas, kylančias dėl skirtingų kartų nesugebėjimo susikalbėti ar suprasti vieniems kitų.

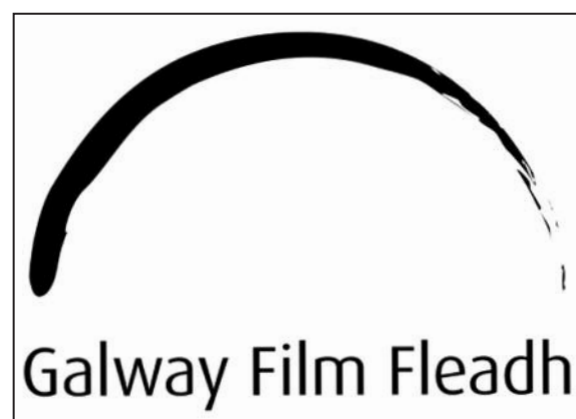
Pagrindinės festivalio vietos filmų rodymams daugiau mažiau išlieka tos pačios – pagrindinė miesto rotušės aikštė bei Palas kino centras. Įdomu tai, kad prie renginio organizavimo stipriai prisideda Galway miesto savivaldybė, kuri padeda festivaliui parduodant bilietus ir platinant filmų programą.

Taip yra todėl, kad būtent Galway filmų festivalis – itin reikšmingai prie airiškojo kino pasaulio žinomumo prisidedantis reiškinys. Ir savo dydžiu, ir airių kultūros platinimu bei filmų kūrėjų ir mylėtojų bendruomenės subūrimu Galway filmų festivalis sukuria platformą gerai filmų pasaulį pažįstantiems žmonėms atrasti vienas kitą.

Išskirtinis festivalio bruožas – tai, kad jo metu akcentuojama ne tik tai, kokie filmai šiais metais rodomi festivalio programos metu, tačiau tiek pat dėmesio yra skiriama tam, kaip jie yra kuriami. Todėl ir festivalį atradę žiūrovai, ir patyrę ir daug filmų matę kino mylėtojai bei kūrėjai gali atrasti savo nišas ir sužinoti kažką naujo, susipažinti su kitų filmų kūrėjų kūrybos procesu.

Įdomu ir tai, kad Galway filmų festivalis kiekvienais metais vis labiau populiarėja ir auga, todėl festivalio organizatoriams kyla ganėtinai sudėtinga užduotis suvaldyti vis didėjančias ambicijas organizuoti tarptautinių filmų peržiūras, išlaikant airių kino pasaulio kūrybos ir kultūros tradicijas. Vis dėlto festivalio organizatoriai su tuo puikiai susidoroja ir stebint renginio programą galima įžvelgti, kad tarptautinis filmų rodymas veikiausiai išilieja į airių kino kultūros tradiciją ir nei ją užgožia.

Paminėta augančių režisierių svarba nėra atsitiktinumas, festivalis iš tikrųjų didelį dėmesį skiria naujų talentų atradimui ir ne vienas šiandien jau gerai kino pasauliui žinomas režisierius iš Airijos savo kelią pradėjo debiutuodamas būtent šio festivalio metu. Todėl festivalyje vienu iš svarbiausių apdovanojimų kategorijų laikomos „Debiutinio filmo svarbiausi momentai“ bei „Naujųjų talentų apdovanojimas“, skiriamos festivalyje didžiausią įspūdį, išliekamąją vertę

bei talentą parodžiusiems filmų kūrėjams bei jų sukurtiems darbams.

Kitaip nei didesni komerciniai šalies kino festivaliai Galway filmų festivalis išsiskiria savo draugiška, neformalia, bendruomeni ir menininkams artima atmosfera, o filmų kūrėjai dažnai pamini Galway filmų festivalį kaip puikią vietą lengvai ir paprastai susitikti bendraminčius, industrijos profesionalus bei kitus kino bendruomenės narius. Dažnai minimi Kanai ar Berlynalė savo prашmatnumu bei prestižiškumu dažnai praranda galimybę išlaikyti tam tikrus renginio standartus. Kitaip nei Kanų filmų festivalyje ar Berlynalėje, Galway filmų festivalis susikūrė savo reputaciją dėl drąsos priimti ir rodyti meniškai rizikingus projektus, nematytus kampus, nesuprastas laikmečio idėjas, pristatyti visiškai naujus kūrybinius žanrus ir naujas kūrybines formas, išlaikyti airių kino tradiciją bei kuruoti itin stiprių ir originalių tarptautinių filmų premjeras.

Dėl šios priežasties Galway filmų festivalis dažnai vadinamas „Atradimų festivaliu“, kadangi festivalio metu rodomi filmai – originalūs ir keisti, juos išvysti galima dar gerokai prieš jiems pasiekiant didžiąsias kino centrų sales. Galway filmų festivalis smarkiai veikia Airijos kultūrinę identitetą, čia rodomi airiški filmai, atspindintys šalies dvasią, kartais niūrią ir niurzgancią, o kartais – pripildytą baruose linksmas dainas traukiančią žmonių energijos.

Tai pritraukia ir tarptautinį žiūrovą, norintį susipažinti su airių kino asmenybėmis ir pažinti šalies kultūrą bei jos tradicijas, ir pačius airius, norinčius giliau pažvelgti į savo elgsenos normas, asmenybės bruožus bei juokingus sutapimus. Festivalis šiuos aspektus puikiai atskleidžia sujungdamas meninį atradimą su kultūriniu šalies identitetu, industrijos daromą įtaką – su naujų talentų paieškomis ir airių meno savitumu.

Festivalis – kūrybinė tautos balso išraiška ir profesionali filmų kūrėjų bendruomenės dalis. Ne nuostabu, kad šis festivalis – viena iš svarbiausių priežasčių, kodėl Galway miestas laikomas UNESCO filmų miestu, o jame rodomi filmai pripažįstami visame pasaulyje.

Galway filmų festivalis – reikšminga Airijos kultūros dalis, simbolizuojanti ekonominio, meninio ir socialiai atsakingo požiūrio į kiną plėtrą. Visiems europiečiams verta apsilankyti šiame festivalyje nors kartą, pajusti jo siunčiamą žinutę beigi airišką dvasią: miesto bare linksmas užtraukti dainą kartu su vietiniais airiais.

Galway filmų festivalio apdovanojimai

ŽVILGSNIS Į TOLIMĄ PRAEITĮ

Stanislovas Abromavičius

Kaune gyvenantis rašytojas Laimonas Inis – vienas iš produktyviausių mūsų kūrėjų. Prieš trejus metus pasirodė jo knyga „Aštuoni Kuršmarių vėjai“, devintoji iš sakmių, legendų ir padavimų knygų ciklo. 1975–2025 m. rašytojas parašė ir išleido per penkiasdešimt knygų. Iš jų paminėtinos „Baltas kurėnas: legendos ir sakmės“ (2014 m.), „Sparnuotojo Nykštuko strėlė: mitologinės sakmės“ (2016 m.), „Milžinų kalvos paunksnėje: istorinės romantinės sakmės“ (2019 m.), „Dangaus šulinys: žemaitiškos istorijos, tikros ir išgalvotos, girdėtos ir susapnuotos“ (2020 m.), „Sakmė apie apaštalų laivą“ (2021 m.), „Aštuoni Kuršmarių vėjai. Mažoji Lietuva: interpretacijos“ (2022 m.). 2014 m. visus pradžiugino biografinių sakmių knyga „Gyvenimu ir meile tikiu: Mažosios Lietuvos švie suoliai“.

Pastaruosius dešimtmečius rašytojas atkakliai tyrinėja ir renka savo gimtosios Žemaitijos, Klai pėdos krašto, Mažosios Lietuvos tautosaką, mitologiją, aprašo to krašto kultūros ir rašto veikėjus. Visa tai perteikia mums savo knygose. Tekstai prasmingi, suprantami, pilni prasmės, gražių pamokymų, atkurtos istorijos žavesio.

Anot literatūrologų, Inio kūryba – tai ne mitų ar kai kurių primirštų istorijų perpasakojimas, o šiuo dienio žmogaus netradicinis ir šiek tiek romantiškas žvilgsnis į tolimą praeitį, pagonišką pasaulėjautą, baltų genčių ir Mažosios Lietuvos dvasinę ir istorinę kultūrą, praskleidžiant užmaršties uždaugą ir parodant nepaprastai turtingą, įdomią iki šiol mus žavinčią protėvių žemę, tikėjimus, magiją, stebuklus, pirmąsias filosofijas ir išminties galia.

Literatūrinės kelionės su knygomis maršrutai apjuosė ne tik Žemaitijos kraštą, bet ir visą Lietuvą. Tuose susitikimuose rašytojas dalijosi savo gyvenimo su plunksna ir knyga literatūriniu kraičiu. Šio autoriaus kūryba įvertinta aukščiausiu LR Kultūros ministerijos Garbės ženklu „Nešk savo šviesą ir tikėk“, pirmąją Birutės Baltrušaitytės literatūrine premija, kitais apdovanojimais. Taip pat jis pagerbtas Lietuvos žurnalistų sąjungos medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“, Kauno miesto savivaldybės Kauno miesto burmistro Jono Vileišio pasidabruotu medaliu, kultūros premija.

Laimonas Inis: Kas lemia mano kūrybos žanrų įvairovę?

Pirmiausia noras išmėginti save, sužinoti savo gebėjimus, kartais noras pažaisti žanrais. Kaip ir daugelis mūsų, vaikystėje eiliau, vėliau perėjau į apybraižų, esė, feljetonų rašymą. Bet to buvo maža: pradėjau rašyti apsakymus, noveles. Tai buvo, sakyčiau, plunksnos miklinimas... Perėjau prie apsakų (jų parašiau septynias), romanų (parašiau penkis). Vieni metu rašiau net po kelias knygas. Sakykim, romaną „Pamišėliai ir šventosios“ (2007 m.) kūriau ketverius metus, nors per tą laiką parašiau dar kelias knygas.

Kai pavargdavau nuo „sunkiųjų“ žanrų, rašiau knygas vaikams. Mėgstu su jais bendrauti, kalbėtis apie knygeles, suprantu, kad nereikia vaikams knygų brukti prievarta. Reikia juos jomis sudominti. Ar vaikams kurti lengviau? Žinoma, ne. Bet buvo gera partnerė į kitą tikrovę... Laukė savo eilės pasakų knygos vaikams „Dievo karvytė“ (2008 m.), „Septyni deimantėliai sidabro samtelyje“ (2011 m.). Tada supratau, kad vaikai apie knygoje perskaitytus posmus, istorijas jau turi savo nuomonę. Vienaime vaikų darželyje Žemaitijoje teko dalyvauti jo auklėtinių parašytų eilėraščių konkurse. Vaikai, žinoma, tėvų ir auklėtojų padedami, pateikė konkursui savo eilėraščius, juos skaitė ar deklamavo. Vertino juos dvi komisijos: vaikų ir rašytojų bei mokytojų. Nuostabiausia buvo tai, kad vertintojų nuomonės beveik sutapo!

Tautosaka, ypač pasakos, legendos, sakmės viliojo mane nuo mažens. Jose daug paslapties, grožio, išmonės. Žaviuosi Antano Vienuolio, Vinco Krėvės legendomis. Pradėjau pats kurti sakmes ir legendas perskaitęs pasakojimą apie baltų mitologijos vėjų dievą Šerpaitį. Nebuvau iki tol apie jį girdėjęs... Taip gimė legendų ir padavimų knygos apie Žemaitijos istorinę

praeitį, piliakalnių, ežerų, upių ir medžių, pavadinau jas „Šerpaitis, vėjų dievaitis“ (2004 m.), „Milžinai ir nykštukėlis“ (2007 m.), „Mėnulio raitelė“ (2010 m.), „Juodojo akmens laumė“ (2012 m.). Dar laukė eilės „Baltas kurėnas“ (2014 m.).

Man patinka gilintis, įsijausti į kūrėjų pasaulį. Pirmoji mano knyga apie žemietį Kazį Binkį – apysaka „Pasikinkęs jauną vėją“ – pasirodė dar 1993 m. Ėjau jo pėdomis, Lietuvių literatūros institute radau jo žmonai Pranei Adamonytei rašytus laiškus, daug padėjo jį dar prisiminantys žmonės, taip pat sūnus Gerardas ir duktė Liliana. Stengiausi palikti gyvą, žmogišką, paveikslą, ne standartinių, kaip monografijose ir vadovėliuose. Jo istorija rado vietą knygoje „Paukščiai vėjyje“ (2018 m.).

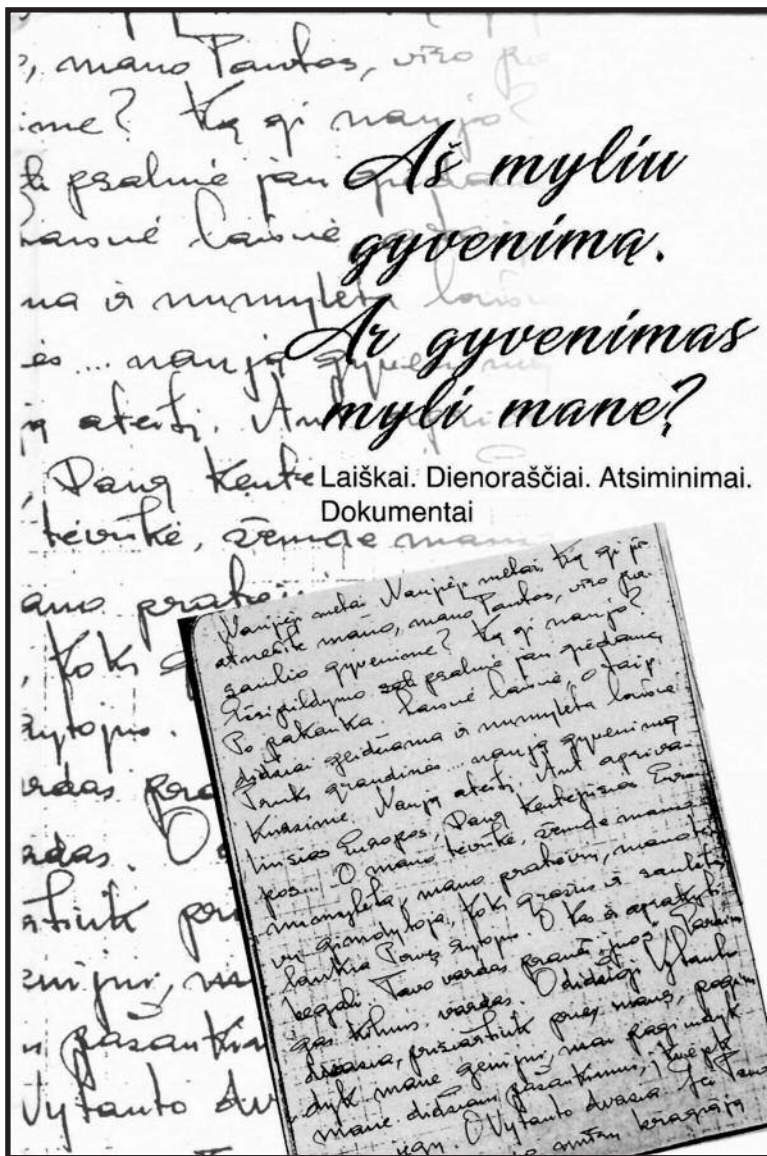
Neseniai mus pasiekė 52-ji Laimono Inio knyga „Aš myliu gyvenimą. Ar gyvenimas myli mane?“ Joje publikuojami Konstantino Balmonto, Kazio Binkio, Vlodo Didžioko, Petro Paliulio, Mato Šalčiaus laišakai, dokumentai, Valerijos Čiurlionytės-Karužienės, Stepono Dariaus, Mstislavo Dabužinskio, Kęstučio Genio, Felikso Karazijos, Balio Sruogos atsiminimai, dokumentai, Roberto Antinio, Romualdo Čarnos, Vytauto Grigolio, Roberto Keturakio, Egidijaus Rudinsko, Adolfo Teresiaus atsiminimai ir gyvenimo kasdienybės pasakojimai.

L. Inis apie šią knygą kaip jos sudarytojas:

„Daug metų po kruopelytę rinkau pamirštas, tačiau labai reikšmingas istorijos nuotrupas. Laiškai, atsiminimai, širdgėla ir džiaugsmas, atkaklūs siekiai, neišpasakyta meilė ir neišgydoma neapykanta. Visko yra tuose praėjusio gyvenimo užrašuose.

Tai – nemarios istorijos, skaudžių išgyvenimų, pasišventimo Tėvynei, laisvei ir niekada nenuvystančių vilčių liudininkai. Visuomet džiaugiausi radęs, išgirdęs širdyse išsaugotą kad ir mažiausią užuominą apie nuvilnėjusio gyvenimo džiaugsmą, ištikimybę ir laimę.

Savo knygose rašydamas apie menininkus, išymius įvairių profesijų žmones visuomet siekiau interviu, apybraižas ar noveles praturtinti dokumentais, gyvų atsiminimų blyksniais. Džiaugiuosi, kad dažnai tai pavykdavo. Štai ir vėl po daugelio metų versdamas savo knygų puslapius, užtinku svarbių, istorijos ir laiko dulkėmis apklotų, seniai nuvilnėjusių, bet nepa-

Naujosios Laimono Inio knygos viršelis

mirštamų gyvenimo epizodų. Abejojau – ar verta vėl juos prisiminti?

Bet... kažkada surasti, pirmą kartą paskelbti, daug kam nežinomi laišakai, atsiminimai, dienoraščių fragmentai – juk tai ištikimybės ir meilės liudininkai.

Ir kitas – įžymiųjų menininkų, rašytojų, dailininkų kūrybos, kartais kitiems sunkiai suprantamas, net keistokų idėjų pasaulis. Dažnai išdidūs, beveik idealūs, sakyčiau, šventi, savo kūryba parodę išmintį, meninę jėgą, atskleidę savo vidinį pasaulį, sunkiai svetiemiems įžvelgiamus, o kartais ir mistinius klodus. Jie stengėsi pristatyti savo kraštui ir pasauliui Lietuvos istorijos ir kultūros lobius.

Tikėjimas, viltis ir meilė sieja šiuos tekstus“.

Kitame numeryje skaitytojams pateiksime knygoje publikuotus dailininko Vlodo Didžioko (1889–1942) laiškus ir L. Inio užrašytus Roberto Keturakio (1935–2021) vaikystės atsiminimų fragmentus.

Kauno rašytojai (iš kairės): V. Kiaušas – Elmiškis, Laimonas Inis ir Stanislovas Abromavičius, 2013 m.

NAUJOS KNYGOS

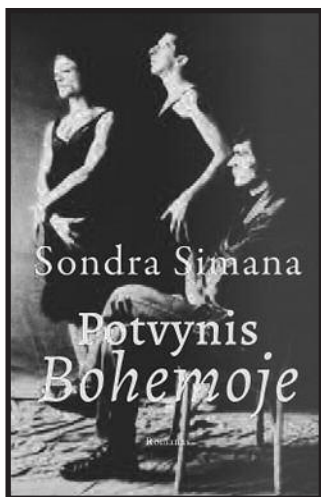
Sondra Simana. *Potvynis Bohemoje*. Romanas.

Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2025

Romanas vaizduoja XX amžiaus paskutinio dešimtmečio Klaipėdą. Romano įvykiai ir veikėjai sukurti, naudojant menininkų pasakojimus, skelbtus laikraščiuose ir kituose rašytiniuose ar vaizdiniuose šaltiniuose.

Miesto atmosfera, žmonių nuotaikos, kultūriniai įvykiai atskleidžiami veikėjų vidiniais monologais apie tai, kas jiems svarbu. Taip sukuriamas pagrindinio romano veikėjo – miesto (romane vadinamo Mėmelio Tvinpyksu) – architektoninis vaizdinys.

Gyvybinga, pašėlus, įžūli ir viltinga anuometinė Klaipėda per dešimtmetį išgyveno kelias tragiškas potvynio bangas. Romane aprašomo pirmojo potvynio metu 1993 m. nuskendo sovietinę prabangą reprezentavęs laivas-restoranas „Regata“, taip simboliškai pažymėjęs sovietų imperijos žlugimą. Antrojo potvynio metu 1999 m. nuskendo žymiausias uostamiesčio menininkas. Potvynis romane pasirodo, kai reikia viešai ar kitaip užbaigti istoriją.

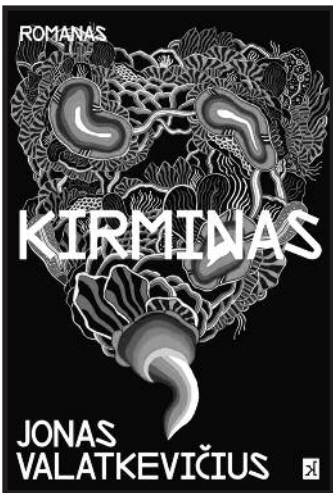

Jonas Valatkevičius. *Kirminas*. Romanas.

Vilnius, Kitos knygos, 2025

Reklamos kūrėjo ir menininko Jono Valatkevičiaus kūrinys diskutuoja su šiandiena, persisunkusia procesų, kurie dar visai neseniai buvo įmanomi tik mokslinėje fantastikoje. Per personažų patirtis autorius kritiškai, ironiškai ir skvarbiai analizuoja istorinių visuomenės kismą. Botas kodiniu vardu Kirminas, galėdamas laisvai keliauti laiku, tyrinėja žmogiškąją realybę. Jis trumpam pasisavina pasirinktą žmogų, kad tas pasielgtų taip, kaip reikalinga laboratorijai. Ministras 2019-aisias. Astrologė 1997-aisiais. Partizanas 1946-aisiais. Šauktinis 1981-aisiais. Lietuvių kalbos mokytoja 2018-aisiais. Visa tai – Kirmino pasirinkti žmonės.

Užduotis – fiksuoti žmogiškąsias reakcijas ir emocijas, o šias perprasti sunkiausia. Vieną dieną Kirminas ryžtasi įgyvendinti netikėtą ir pavojingą – savo – sumanymą. Tuo jis šiek tiek primena klasikinio A. Clarko romano „2001 metų kosminė odiseja“ veikėją – superprotingą kompiuterį. Bet Kirmino tikslas – visiškai kitoks.

Renata Šerelytė. *Silūras*. Romanas.

Vilnius, Baziliskas, 2025.

Silūras – tai mitinė geologinė era, kurioje galioja saviti laiko dėsniai. Pagrindinis veikėjas Teris bando įveikti tikrovės ir netikrumo, o kartu realybės ir nerealybės ribą. Nors ši istorija pasižymi distopijos bruožais, joje nekalbama apie ateitį. Ateities kaip laiko sąvokos nėra, ji egzistuoja kaip konkreti vieta, į kurią patekti nesunku – tereikia galva pramušti sienos betoną. Uždaros laiko kilpos primena šiuolaikinius socialinių tinklų burbulus. Veikėjai, išėję iš vienos laiko kilpos, pakliūna į kitą, transformuojasi ir vėl grįžta ten, iš kur atėjo, į vietą, kuri irgi nebėra tokia, kokia buvo. Kas mėgsta David Lynch, ras šioje knygoje „Inland Empire“ ir „Twin Peaks“ atgarsių.

Paruošta, remiantis leidyklų informacija

Likimo nepasirinksi

Eugenijus Ignatavičius ir Meilė Lukšienė

Atkelta iš 2 psl.

Kūrybos valandai reikia susitelkimo, ramybės, geros nuotaikos. Kad jaustumėis saugus ir ramus, ir ne vienas šioj Žemėj. Kad nedirgintų jokie pašaliniai rūpesčiai ar netekties, nelaimių skausmas. Kai siela per daug įaudrinta ar iškaudinta, nieko gero neišeis. Plunksna ilgisi dieviškos palaimos ir ramybės, kūno tingėjimo. Kūryba – nepasiduodantis analizei procesas. Apskritai juk nežinia, kada ji vyksta.

Ar yra tema, kurios nedrįstumėte imtis, nors ir suprantate, kokia ji svarbi?

Giliai širdyje knieti parašyti gerą kūrinių rezistencijos tema. Pasipriešinimas – kol žmogus sugeba priešintis, tol jis gyvas. Kaip ir tauta. Neturime kūrinių apie neregėtą tautos pasipriešinimą rusų bolševikinei okupacijai. Apie pasiaukojusius partizanų vadus, ryšininkes ir eilinius kovotojus, rėmėjus, dvasios didvyrius. Jie labai paprasti ir kuklūs. Ruošdamas scenarijus telefilmams rezistencijos tema, susipažinau su dideliu pluoštu archyvinės medžiagos. Kiekviena byla – pribloškiantis dokumentinis romanas. Sunku rasti žodžius, išreikšti tuos jausmus, kurie apima skaitant krauju parašytus žodžius. Koks voratinklis buvo apgaubęs visų gyvenimus. Nepasitikiu energija ir valia, kurioms padedant galėčiau pakilti į jų skrydžio aukštumas,

persikūnyti į nežmonišką dvasios stiprybę, bekompromisinį tikėjimą, perneštus likimo išbandymus, pragarą Žemėje. O vis tik reikėtų ryžtis ir pradėti nuo paprastų dalykų. Kas kitas, jeigu ne aš?

Ar galėtumėte Jūsų pažiūras atitinkančiam, tačiau eilinį žmogų išdavusiam lyderiui pasakyti į akis visą tiesą, ką apie jį galvojate? Jei ne, kokį literatūrinį žanrą tam panaudotumėte?

Tokią tiesą pasakyti būtų labai nelengva. Svarbiausia – pačiam įsitikinti ir pasitikrinti, ar ji yra tiesa. Surasčiau būdą ir užtektų drąsos tą tiesą išdėstyti.

O geriausia literatūrinė forma tokiame atveju – komedija, šaržas, grotesko novelė. Neblogai veikia ir publicistika. Ji pasiekia ir aukščiausią sėdintį, bent akimirkai sugadina ūpą.

Kiek laiko savo dienotvarkėje skiriate kūrybai?

Labai mažai. Rašau stichiškai. Kai kada – kol apsvaigsta galva, o kitąsyk – per savaitę nė žodžio.

Ką rašote?

Ką tik su režisieriumi Juozu Sabaliu baigėme kurti dokumentinį filmą televizijai „Stirna“. Po vasaros darbų sodijoje, liūčių ir karščių norėčiau prisėsti prie nebaigtos dokumentinių novelių knygos „Keliaujantis dangus“.

Baltramiejus Vilentas

Atkelta iš 4 psl.

Šinkūnas apgailestavo, kad Lietuvoje neišleisti visi Vilento darbai. Studijuoti juos verta įvairiais aspektais – svarbu patirti lietuvių kalbos, rašybos ypatumus prieš kelis šimtmečius. Leidiniuose pasireiškianti tarmė leido nustatyti, kad Vilentas kilęs iš to Lietuvos ploto, kuris vadinamas pažemaičiu. Paveldėtoju tapęs pusbrolis šiek tiek keitęs Mažvydo rašybą, štai pirmasis įvedė „ū“ (kaip „u“ ilgąją).

Šinkūnas pažymėjo šio karaliaučio darbus turėjus įtakos ir Didžiojoje Lietuvoje: štai Jokūbo Morkūno 1600 m. Vilniuje išspausdintoje postilėje Biblijos citatos esą beveik identiškos Vilento naudotoms.

Po pranešimų turėjome galimybę išvysti unikalų VU bibliotekoje saugomą konvoliutą (kartu įrištus du leidi-

nus), vienintelius Lietuvoje išlikusius Vilento „Enchiridioną“ (1579) ir „Evangelijas bei epistolas“ (1579) – leidinius vienkartinę progą eksponuotas kartu su Jono Bretkūno „Postile“.

Taigi ir šio renginio pranešimai, ir kitų šaltinių informacija paliudija: Prūsų Lietuvos raštiją nuo XVI amžiaus formavo daugiausia Karaliaučiaus universiteto auklėtiniai, tarsi dviejų kilčių, vieni – išeiviai iš LDK, kiti – Prūsijos vietiniai (beje, ir vokiškos kilmės lietuviakalbiai); šį „dvilypumą“ pailiustravo ir eksponuoti Baltramiejaus Vilento bei Jono Bretkūno leidiniai.

Užbaigdamas renginį Kazakėnaitė po padėkų visiems talkininkams priminė, kad kuriamas Baltramiejui Vilentui skirtas internetinis puslapis (jau veikiantis, bet pildomas): <https://sites.google.com/view/vilentas>